

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	Для всіх галузей знань
Спеціальність	Для всіх спеціальностей
Освітня програма	Для всіх освітніх програм
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна(денна)/очна(вечірня)/дистанційна/змішана
Рік підготовки, семестр	1 курс, осінній та весняний семестри
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЕКТС / 180 год.: 1 семестр: лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год., СРС – 32 год. 2 семестр: лекції – 18 год., семінарські заняття – 36 год., СРС – 66 год. 32 год. – лекції, 50 год. – семінарські заняття, 98 год. – СРС
Семестровий контроль/ контрольні заходи	1 семестр: МКР, 2 семестр: реферат, Екзамен
Розклад занять	https://aspirantura.kpi.ua/?p=3443
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Викладачі кафедри філософії: https://fsp.kpi.ua/ua/departament/philosophy/
Розміщення курсу	Google WorkSpace

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предмет навчальної дисципліни – фундаментальні філософські знання про світоглядні та етичні засади науково-дослідницької та освітньо-викладацької діяльності, що визначають постать науковця, його світоглядні орієнтири та етичну культуру в умовах розбудови інноваційної системи України в контексті міжнародного співробітництва; основних концепцій, що виявляють сутність та особливості виробництва знання в науці, характерні для сучасного етапу її розвитку, сучасних пізнавальних процесів, розкривають розвиток методології як складника сучасної науки, надають базові філософські знання про природу наукової та науково-технічної творчості, розкривають роль науки як ядра національної інноваційної системи та виявляють вплив науки на раціональність у суспільстві та розвиток сучасних суспільних стратегій, що, в свою чергу, передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових

досягнень, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань;
– здатність дотримуватись морально-етичних правил поведінки, етики досліджень, характерних для учасників академічного середовища, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть таких загальних програмних результатів навчання:

- вміти застосовувати знання основ аналізу та синтезу в різних предметних областях, критичного осмислення й розв’язання науково-дослідних проблем
- розуміти філософські концепції наукового світогляду, роль науки, пояснювати її вплив на суспільні процеси.
- вміти формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп’ютерного моделювання, наявні літературні дані.
- знати методологію наукових досліджень у предметній області та сучасних методів планування та постановки експериментів;
- дотримуватися правил академічної доброчесності.
 - знати та дотримуватися основних засад академічної доброчесності у науковій і освітній (педагогічній) діяльності.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна є основою підготовки докторів філософії, тому передбачає освітньо-наукову підготовку першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня студентів закладу вищої освіти з філософії, підсумовуючи та узагальнюючи її. Дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує відповідно до свого предмету спеціальні знання з інших освітніх і наукових галузей. Їй передують загальноосвітні дисципліни з блоку філософських, історичних, психологічних, педагогічних, правових та інших навчальних дисциплін.

Постреквізитами є дисципліни «Організація науково-інноваційної діяльності», «Актуальні проблеми педагогіки вищої школи» та педагогічна практика аспірантів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду.

Тема 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.

Тема 3. Стратегії історико-філософських досліджень.

Тема 4. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм.

Тема 5. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція XVI-XVIII століття.

Тема 6. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія.

Тема 7. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв’язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів.

Тема 8. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково інноваційній діяльності.

Тема 9. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія. Особливості пізнавальних процесів.

Тема 10. Теорія пізнання: класика та сучасність.

Тема 11. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

Тема 12. Методологічний складник наукового пізнання.

Тема 13. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною.

Тема 14. Когнітивна філософія та сучасна наука.

Тема 15. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості.

Тема 16. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності.

Тема 17. Обробка інформації людиною.

Тема 18. Історико-філософський антропологічний дискурс.

Тема 19. Проблема людини в класичній філософії: від уявлень давнього Сходу та Античності до

німецької класичної філософії.

Тема 20. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії.

Тема 21. Проблема людської свободи та морального вибору в некласичній філософії.

Тема 22. Пліуралізм української філософської думки : різноманіття філософських традицій. Антропологічний код української культури.

Тема 22. Екзистенційні виміри української філософії.

Тема 23. Українська антропологія та філософія культури: «На шляху формування етнічної ідентичності».

Тема 24. Проблема людини в континентальній філософії ХХІ століття: синоптичний погляд.

Тема 25. Практичні виміри людського буття. Чоловіче та жіноче як елементи культурно-символічних рядів.

Тема 26. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності. Гендерна асиметрія культури.

Тема 27. Місто як світ людського буття.

Тема 28. Структури світу міста у практиках культури.

Тема 29. Феномен влади. Мораль і політика. Технології здійснення влади.

Тема 30. Тенета порядку в історії цивілізації. Дисциплінарні технології. Технології суспільства контролю.

Тема 31. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства.

Тема 32. Технологія в соціально-історичній наступності.

Тема 33. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.

Тема 34. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

4. **Навчальні матеріали та ресурси**

Базова література, яку треба використовувати для опанування дисципліни, опрацьовується самостійно для підготовки до семінарських занять і в умовах дистанційного навчання. Для виконання модульної контрольної роботи, підготовки доповідей, презентацій, написання реферату пропонується використовувати також додаткову літературу та інтернет-ресурси.

Базова література:

1. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть: Навчальний посібник / За ред. Ігора Карівця. Львів: «Львівська політехніка», 2020. 240 с.
2. Гносеологія та епістемологія: Навчальний посібник / В. Петрушенко / Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 209 с.
3. Муратова І.А. Технологія: універсальність та уніфікація соціального буття. Монографія. Київ: «Міленіум», 2019. - 352 с.
4. Рубанець О. М. Когнітивна сфера суспільства і людини: інформація, ментальність, ідентичність : монографія. Суми: Університетська книга, 2022. 550 с.
5. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. - Вид. 3-тє, випр. та допов. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. - 183 с.

Додаткова література:

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. - 432 с. // https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/antropologichniy_kod_book1
2. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. Київ: Наш Формат, 2020.
3. Гринів О. Історія філософії. Курс лекцій для аспірантів.
4. Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету: release 2/1 / Естер Дайсон; [переклад з англійської Петро Таращук]. – К. : Видавничий дім «АЛЬТЕРНАТИВИ», 2002. – 344 с.
5. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ-ХХ ст.: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
6. Добронравова Ірина. Практична філософія науки: збірка наукових праць / Ірина Добронравова. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
7. Етичний кодекс ученого України // Україна. Наука і культура. 2009. Вип. 35. С. 19-23. Режим доступу: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrainy.pdf>

8. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Режим доступу: URL: <https://osvita.kpi.ua/code>
9. Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2017. № 869. С. 109-114.
10. Іваночко В. Філософія техніки. Режим доступу: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30290/2/FVT_2019_Ivanochko_V-Philosophy_of_engineering_19.pdf
11. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / М. Кастельс, П. Хіманен. – К.: Ваклер, 2006. – 232 с.
12. Кун Т. Структура наукових революцій. - Київ: Port-Royal, 2001. - 228 с.
13. Рижак Л. В. Філософія як рефлексія духу. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2008.
14. Рубанець О.М. Теорія пізнання та способи обробки інформації: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 66 с.
15. Філософія науки : підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В. Л. Чуйко, Т. М. Білоус, О. В. Комар, С. П. Петрущенко, А. І. Пипич ; за редакцією І. С. Добронравової. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.

Навчальний контент

1. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

1 семестр

Лекція 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду

1. Поняття світогляду, різні способи визначення та критерії типізації. Основна проблема світогляду
2. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний філософський.
3. Філософія як теоретична основа світогляду. Предмет філософії. Соціальні функції філософії.
4. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності.
5. Наука як цілісний феномен.
6. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.

Теми для самостійної роботи:

1. Місце філософії серед інших систем людського знання про світ.
2. Роль філософії в самопізнанні людини.
3. Філософія як спосіб життя.

Лекція 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства

1. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду.
2. Феномен «грецького дива»: характеристика античного полісу як системи, що породжує західний тип культури. Ж.П. Вернан: обґрунтування ролі полісної організації у формуванні європейського типу раціонального мислення.
3. Й. Лукач про специфіку полісної власності на землю. Ремісницька господарська домінація як основна рушійна сила розвитку цивілізації західного типу.
4. Філософський поступ в контексті розвитку науки.
5. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
6. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
7. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (Ренделл Коллінз «Соціологія філософій: глобальна теорія інтелектуальної зміни»).

Теми для самостійної роботи:

1. Особливості формування філософської традиції Стародавнього Сходу. Причини «східного спокою».

2. Природничо-наукові відкриття та їх вплив на становлення класичної німецької філософії. Потреба інтеграції наукового знання. Принцип історизму.
3. Наука як знаннєвий і технологічний ресурс розвитку суспільства.

Лекція 3. Стратегії історико-філософських досліджень

1. Концептуальна дихотомія «традиція – сучасність» в історико-філософському пізнанні. Огляд методологічних канонів історіографії. Множинність жанрів історико-філософського дослідження.
2. Історія понять як засіб безпосереднього поєднання філософського процесу та історико-філософського дослідження. Поняття як місце зустрічі різноманітних філософських позицій.
3. Історія ідей. Значення та розуміння в історії ідей. Історія філософії як історія ідей.
4. Інтелектуальна історія. Міждисциплінарний характер інтелектуальної історії. Інтелектуальна історія як спосіб герменевтичного оволодіння минулим. Методи інтелектуальної історії.
5. Розвиток філософського мислення в контексті суміжних інтелектуальних традицій. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот. Загальна історія філософії, структурована великими творчими постатями.
6. Історико-філософська біографістика. Біографічний підхід як форма історико-філософського пізнання. Особистісний вимір у вивченні історії філософії

Теми для самостійної роботи:

1. Гегелівське розуміння історико-філософського пізнання.
2. Методологічне розмаїття історико-філософських досліджень.
3. Біографія філософа як співжанр античної літератури.

Лекція 4. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм.

1. Філософія як традиція послідовного та неперервного. Дискурсивний характер історико-філософського дослідження. Проблеми історичної інтерпретації філософських ідей.
2. Космоцентризм давньогрецької філософії. Становлення перших наукових програм у давньогрецькій філософії.
3. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
4. Антропологічний поворот в філософії. Грецьке просвітництво. Софісти.
5. Сократове незнання та критика софістичного знання.
6. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання.
7. Платон і Академія.
8. Атомістична концепція буття та пізнання.
9. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля.
10. Аристотель та його школа.

Теми для самостійної роботи:

1. Характерні риси античної філософії та її місце в історії західної філософії.
2. Елейська школа і перша постановка проблеми нескінченного. Апорії Зенона.

Лекція 5. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція XVI-XVIII століття.

1. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
2. Вплив вчених та митців Відродження на формування класичної наукової картини світу: поняття нескінченності та геліоцентрична система.
3. Практична орієнтація нової науки. Ф. Бекон – засновник емпіризму. Індуктивний метод. Виявлення джерел хибних висновків в науковому пізнанні. План створення історії науки і техніки.
4. Раціоналістична філософія Декарта. Вчення про вроджені ідеї. Очевидність як критерій істини. Метод – інструмент побудови «нового світу».
5. Критика Г. Лейбніцем принципу суб'єктивної достовірності. Вчення про метод або «загальна наука».
6. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.

Теми для самостійної роботи:

1. Ідея нескінченного Всесвіту Джордано Бруно.
2. Внесок Галілео Галілея в класичну механіку.
3. «Знання – сила». Наука – інструмент панування людини над природою.

Лекція 6. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси.

1. Рушійні сили розвитку науки.
2. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
3. Спадкоємність і зміни, еволюція і революція, традиції та новації в розвитку науки. Дискурсивний характер філософського та наукового дослідження. Визначення дискурсу.
4. Наукові революції в історії пізнання.
5. Герменевтика як метод тлумачення в історичних науках. Текст та його інтерпретація як місце перетину минулого та теперішнього.
6. Філософія науки як практична філософія
7. Моделі динаміки науки в постпозитивізмі.
8. Роль наукового світогляду в розв'язанні значущих соціально-економічних, культурно-історичних, етичних, екологічних, інноваційних та інших проблем сучасності.

Теми для самостійної роботи:

1. Світоглядні та філософські засади прогнозування як загальних тенденцій науково-технічного розвитку, так і в фаховій області.
2. Розширення меж і переосмислення наявного теоретичного знання, наукових досягнень і професійних практик у XX-XXI століттях.

Лекція 7. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково інноваційній діяльності

1. Практична філософія про мораль як соціальний феномен.
2. Генеза, структура та функції моралі.
3. Історія взаємостосунків науки та етики.
4. Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.
5. Морально-етичні проблеми в сучасному науковому дослідженні та інноваційній діяльності.
6. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.

Теми для самостійної роботи:

1. Етичні норми і критерії обрання методів та інструментальних засобів, застосовування інноваційних підходів для розв'язання сучасних складних задач в наукових дослідженнях.
2. Кодекси наукової етики: основні принципи і положення, імператив дотримання етичних норм у наукових дослідженнях.

Семестр 2

Лекція 8. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія. Особливості пізнавальних процесів. Основні теорії, ідеї та напрями класичної гносеології

1. Особливості розгляду пізнавального відношення у класичній та некласичній філософії.
2. Основні складники некласичної гносеології та епістемології.
3. Комунікативний та лінгвістичний поворот у розвитку епістемології.
4. Структурні особливості пізнавального відношення в сучасній теорії пізнання.
5. Пізнання та обробка інформації.
6. Класифікація видів інформації.
7. Рівні обробки інформації в інформаційному суспільстві.

Теми для самостійної роботи:

1. Класична, некласична та постнекласична раціональність про роль засобів пізнання.
2. Мовленнєво-комунікативна інтерсуб'єктивність К. Апеля.

Лекція 9. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

1. Особливості наукового пізнання та його рівні. Сучасні форми виробництва знання в науці.
2. Наукове мислення та його види.
3. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості.
4. Види інформації в науковому дослідженні та способи її обробки.
5. Місце та роль наукової інформації у розвитку сучасної науки.
6. Особливості та види наукової та науково-технічної інформації та її значення для розвитку

науки, наукових досліджень і суспільства.

Теми для самостійної роботи:

1. Конвергентне та дивергентне мислення.
2. Основні форми теоретичного мислення.

Лекція 10. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною

1. Основні положення когнітивної філософії про людський вимір пізнавальних процесів.
2. Поняття когнітивної інформації та основні підходи до вивчення її специфікації та обробки.
3. Когнітивна інформація та область ідентифікації системи.
4. Когнітивні особливості наукової та науково-технічної творчості.
5. Розвиток когнітивних пізнавальних здатностей.
6. Особливості когнітивної активності науковців у сфері знання.
7. Роль ментальних і соціальних репрезентацій.
8. Когнітивні схеми, ментальні стереотипи.

Теми для самостійної роботи:

1. Когнітивна еволюція.
2. Когнітивні та метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.

Лекція 11. Історико-філософський антропологічний дискурс.

1. Предмет філософської антропології. Проблема визначення сутності людини в історії філософської думки.
2. Проблема людини у Стародавній Індії та Китаї.
3. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції.
4. Божественна природа людини у філософії Середньовіччя. Антропоцентризм та світський гуманізм доби Відродження.
5. Людина доби Нового часу та Просвітництва.
6. Вчення про людину у німецькій класичній філософії.
7. Психоаналітична антропологія: З. Фройд, К. Юнг, Е. Фромм.
8. Екзистенційні антропологічні вчення: М. Гайдеггер, А. Камю, К. Ясперс, Ж.П. Сартр.
9. Філософська антропологія як метаантропологія ХХІ століття. Проблема духовності людини у сучасному суспільстві.

Теми для самостійної роботи:

1. Відмінність західних та східних філософських вчень про людину.
2. Персоналізм, релігійна філософія ХХ століття.

Лекція 12. Проблема людини в українській філософії. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій.

1. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій.
2. Антропологічний код української культури.
3. Екзистенційні виміри української філософії: до проблеми існування української філософії.
4. Софійний і «книжний» характер філософії періоду формування.
5. Антропологізм професійного філософствування (Києво-Могилянська академія, Імператорський університет Святого Володимира, академічна філософія).
6. Філософська система Г. Сковороди.
7. «Філософія серця» П. Юркевича.
8. Екзистенційні виміри творчості П. Куліша, М. Гоголя, Т. Шевченка.
9. Філософська ситуація в часи викликів новітньої історії: втрати і досягнення.

Теми для самостійної роботи:

1. Філософсько-наукова система П. Юркевича.
2. Український історико-філософський процес у дослідженнях Д. Чижевського.

Лекція 13. Практичні виміри людського буття. Суперечлива єдність чоловічого та жіночого буття в культурі.

1. Метафізика статі. Діалектика любові та свободи.
2. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Фемінність, маскуліність, андрогінність.

3. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності. Влада – знання як влада над сексуальністю (М. Фуко). Ідея про кінець сексуальності (Ж. Бодріяр).
4. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
5. Гендерні дослідження. Гендерна асиметрія культури. Гендерна система суспільства.
6. Інституційна обумовленість гендерних відносин. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
7. Гендерна революція та форми гендерної емансипації.

Теми для самостійної роботи:

1. Ознаки матриархату як системи жіночого домінування в сім'ї, суспільстві.
2. Ознаки патріархату як системи чоловічого домінування в суспільстві. Форми патріархату.

Лекція 14. Місто як світ людського буття. Місто як соціокультурний феномен.

Цивілізаційна роль міста

1. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
2. Поняття «простір культури». Символічний зміст просторів культури. Ритуал у сучасному суспільстві. Дж. Уорнер.: методологія дослідження символічного життя та символічних організацій.
3. Цивілізаційна роль міста. Місто як системо утворюючий принцип західної цивілізації.
4. Роль міста у формуванні західноєвропейської культури на основі ремісничої домінанти.
5. Античне місто. Агора: способи формування колективного тіла.
6. Розвиток міст у середньовічній Європі. Храм і ринок.
7. Розвиток ринкових відносин. Раціоналізація та уніфікація буття людини.
8. Буття городянина: між своїм та чужим. Простори репресії.
9. Прогнози щодо майбутнього культури мегаполісів.

Теми для самостійної роботи:

1. Методологія дослідження міста у філософській антропології.
2. Соціологія міста.
3. Урбаністика як наука, що включає міждисциплінарні дослідження міста.

Лекція 15. Феномен влади. Мораль і політика. Тенета порядку в історії цивілізації

1. Традиція інтелектуального осмислення проблеми співвідношення влади, моралі і політики.
2. Еволюція форм влади та їх моральне виправдання.
3. М. Фуко: тенета порядку в історії західної цивілізації. Основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю.
4. Технології влади в дисциплінарному суспільстві. Принцип паноптицизму. Паноптикон Й. Бенґама.
5. Механізми або техніки дисциплінарності: структурування простору, кодування діяльностей, організація генезисів, складання сил.
6. Стратегії влади. Влада – знання як влада експертів та спеціалістів. Біо-влада та біополітика.
7. Дисциплінарність як спосіб упокорення.

Теми для самостійної роботи:

1. Нова парадигма влади (Е. Тоффлер)
2. Влада як системоутворюючий чинник політичної системи суспільства.

Лекція 16. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства

1. Понятійний простір філософського осмислення технології: «техне» «техніка» «технологія». Поставання понять «техне» і «технологія» в історичному поступі мислення, пізнанні і культурі.
2. Методологічний арсенал соціальної філософії в осмисленні стратегій узгодження людського та технологічного розвитку.
3. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
4. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
5. Технологія як специфічний спосіб взаємодії носіїв розуму з оточуючим середовищем Роль технологічних новацій в бутті людини. Технологія як універсальний, соціальний, а не лише виробничий принцип суспільної практики.
6. Технологія в соціально-історичній насту́пності. Глобальний характер технологічної революції.

7. Технотронне суспільство. Просторово-часова комунікаційна революція – новий шлях до рівності. Дієвість сучасної техносфери.
8. Розвиток інтелектуальних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.

Теми для самостійної роботи:

1. Роль технології в усвідомленні та осмисленні соціальних процесів.
2. Людина та комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.

Семінарські заняття

Семестр 1

Семінарське заняття 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду

1. Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу. Основна проблема світогляду. Історичні форми світогляду. Відмінність філософії від міфології та релігії (обговорення на основі конспекту лекції, підручників).
 - Доповідь за роботою (Арцишевський Р. А. *Історичні типи світогляду*).
 - Доповідь за роботою Шинкарука В.І. (*Світогляд і філософія*).
2. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності людини. Соціальні функції філософії та науки (обговорення на основі конспекту лекції, підручників).
 - Доповідь за роботою Гордер Юстейн (*Світ Софії. Роман про історію філософії*).
 - Доповідь за роботами Кримського С.Б. (*Кримський С.Б. Філософія – авантюра духу чи літургія смислу? Кримський С.Б. Запити філософських смислів*).
3. Особливості філософського знання. Предмет філософії. Основне питання філософії. Матеріалізм і ідеалізм як основні течії в філософії (Обговорення на основі конспекту лекції, Рижак Л. Підручник, Хрестоматія).
 - Доповідь за роботою Ф. Енгельса (*Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької філософії. II глава*).
4. Науковий світогляд: особливості та підходи до визначення (Бевз Т. *Науковий світогляд – методологічна основа творчості Володимира Вернадського*,).

Семінарське заняття 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства

1. Особливості формування філософської традиції Стародавнього Сходу. Східна парадигма. Лукач Й. про причини «східного спокою» (*Alushkin, S. V. Material basis of ethical attitude towards desire in ancient eastern religious and philosophical systems; Лукач Й. Шляхи богів*).
2. Феномен «грецького дива». Обґрунтування ролі полісної організації у формуванні європейського типу раціонального мислення (Вернан Ж.П. *Походження давньогрецької думки*).
3. Й. Лукач про специфіку полісної власності на землю. Ремісницька господарська домінанта як основна рушійна сила розвитку цивілізації західного типу (Лукач Й. *Шляхи богів*).
4. Філософський поступ в контексті розвитку науки (Жаклін Рюс *Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки*).
5. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (Ренделл Коллінз *«Соціологія філософій: глобальна теорія інтелектуальної зміни»*).

Семінарське заняття 3. Стратегії історико-філософських досліджень

1. Тріада жанрів написання історій філософій. Аргументи проти доксографії як історико-філософського жанру: історична реконструкція, раціональна реконструкція історія ідей (духу) (*Geistesgeschichte*) як формування канону (Річард Рорті *Історіографія філософії: чотири жанри*).
2. Історія філософії як історія розвитку понять. Місце історії поняття серед методів історико-філософського дослідження. Історія понять як засіб поєднання філософського процесу і історико-філософського дослідження (Мінаков М.А. *Історія поняття досвіду. Вступ.*).
3. Історія понять як філософія (Гадамер Г. *Історія понять як філософія*).
4. Інтелектуальна історія. Історія філософії як історія ідей. (Шарко О.В. *Історія ідей як напрямок досліджень*).
5. Поступ сучасних ідей (Жаклін Рюс *«Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки»*).

6. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот. Загальна історія філософії, структурована великими творчими постатями (*Ренделл Коллінз*, гл. 2).
7. Інтелектуальні мережі та лінії ідейної наступності в загальній історії філософії (*Ренделл Коллінз*, гл. 3 -14).
8. Біографічний підхід як форма історико-філософського пізнання. Особистісний вимір у вивченні історії філософії (*Менжулін В. І. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні*).

Семінарське заняття 4. Історія філософії як школа мислення

1. Філософія в системі наук. Становлення наукових програм в давньогрецькій філософії. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
2. Грецьке просвітництво. Софісти (*Адо П. Що таке антична філософія?*).
3. Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання (*Адо П. Що таке антична філософія? С. 32-45; Платон «Апологія Сократа»*).
4. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання (*Платон «Федр», «Тімей», «Держава», Рассел Б. Історія західної філософії*).
5. Платон і Академія (*Адо П. Що таке антична філософія? С.70-81*).
6. Аристотель та його школа. Межі філософського дискурсу. (*Адо П. Що таке антична філософія? С.98-117, (Аристотель і аристотелізм: 2400 років по тому)*).
7. Ф. Бекон – засновник емпіризму. Практична орієнтація нової науки. Індуктивний метод. Виявлення джерел хибних висновків в науковому пізнанні (*Френсис Бекон «Новий органон»*). План створення історії науки і техніки (*Френсис Бекон «Нова Атлантида»*), (*Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII-XVIII ст.*).
8. Раціоналістична філософія Декарта. Очевидність як критерій істини. «Cogito ergo sum». Теорія природжених ідей. Людина – мисляча субстанція (*Рене Декарт «Міркування про метод», «Метафізичні роздуми»*), (*Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII-XVIII ст.*).

Семінарське заняття 5. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія

1. Основна проблема науки і різноманітність форм її існування (як системи знання, виду діяльності, соціальної системи інститутів, форми культури тощо).
2. Критерії науковості: псевдонаука і антинаука, протонаука і наука. Проблема єдності наук.
3. Революції в науці (*Кун Т. Структура наукових революцій; Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду*).
4. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
5. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманітності наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
6. Філософія науки як практична філософія (*Добронравова І. Практична філософія науки*).
7. Наука як продуктивна сила суспільства і соціокультурний феномен.
8. Державне управління, як галузь наукового пізнання.

Семінарське заняття 6. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів

1. Єдність наступності і спадковості у розвитку теоретичного мислення. Дискурсивний характер філософського та наукового дослідження (*Прокопов Д. Історія філософії і проблеми визначення історико-філософського дискурсу*).
2. Проблеми інтерпретації філософських ідей. Герменевтика як метод тлумачення в історичних науках (*Рікер П. Конфлікт інтерпретацій*).
3. Поняття «текст». Текст та його інтерпретація як місце перетину минулого та теперішнього (*Гадамер Г.-Г. Істина і метод*).
4. Філософське осмислення закономірностей розвитку науки та її ролі у суспільстві.
5. Дисциплінарна і галузева організація науки, спеціалізація науковців і професіоналізація наукової діяльності.
6. Наукове світорозуміння і Маніфест Віденського гуртка.
7. Проблеми застосування наукового знання в різних предметних областях та інженерній діяльності, критичного осмислення способів розв'язання науково-дослідних та інноваційних проблем.

Семінарське заняття 7. Норми і принципи наукової етики та законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково-інноваційній діяльності

1. Причини виникнення морально-етичних проблем в науці: історія і сучасність. Зміст понять «наукова етика» і «професійна етика» (*Кисельов М.М. Етика та наука: сфери перетину*).
2. Норми і принципи наукової етики (*Сидоренко Л.І. Етика науки*).
3. Етична культура науковця.
4. Норми комунікації у науковому співтоваристві. Дискурс як комунікація (*Добронравова І. Практична філософія постнекласичної науки*).
5. Академічна культура і доброчесність. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (*Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти*).
6. Законодавство у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.

Семестр 2

Семінарське заняття 8: Теорія пізнання: класика та сучасність

1. Принцип пізнаваності світу. Скептицизм. Априоризм. Трансценденталізм.
2. Еволюція предмета теорії пізнання та епістемології. Комунікативний підхід. Лінгвістичний підхід.
3. Теорія пізнання у сучасному суспільному інтер'єрі. Виробництво знання і сучасна наука.
4. Людиновимірність суспільних процесів і практик.
5. Зростання значення людського складника та розвитку можливостей людського пізнання на сучасному етапі розвитку суспільства.
6. Некласична гносеології та сучасна епістемологія.
7. Онтологія у філософії та науці. Проблема метафізики в сучасній філософії науки.
8. Лінгвістичний поворот у науці. Розвиток наукового дискурсу. Дискурс, нарратив і гранднарратив.
9. Текст і його інтерпретація. Науковий текст.

Теми для самостійної роботи:

1. Епістема як сукупність векторів пізнання у всіх видах дискурсу певного історичного періоду (М. Фуко).
2. Співвідношення системи (природної, соціальної, технічної), що досліджується, та об'єкта пізнання.

Семінарське заняття 9. Когнітивна філософія та сучасна наука

1. Концептуальні засади когнітивної філософії.
2. Когнітивізм і коннекціонізм про мислення та пізнання.
3. Вчення про натуралізований розум.
4. Обчислювальний, інформаційний, мережевий, гетерофеноменологічний і динамічний підходи до мислення.
5. Репрезентативізм.
6. Когнітивістика. Когнітивні пізнавальні здатності. Когнітивна еволюція.
7. Когнітивні та метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.
8. Когнітивні технології обробки текстів.

Теми для самостійної роботи:

1. Мислення як опрацювання інформації.
2. Види інформації та види мислення.

Семінарське заняття 10. Методологічний складник наукового пізнання

1. Методологічна регуляція наукового пізнання.
2. Рівні методології: емпіричний та теоретичний.
3. Філософські методи та їх загальна характеристика.
4. Загальнонаукові методи пізнання.
5. Методолого-методичний складник наукового дослідження.
6. Концептуальні основи філософської та загальнонаукової методології.
7. Синергетичний підхід як трансдисциплінарна парадигма сучасної науки.
8. Складне та нелінійне мислення.

Теми для самостійної роботи:

1. Основні форми наукового знання.
2. Метод сходження від абстрактного до конкретного, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний метод,

логічний, історичний та їх застосування.

Семінарське заняття 11. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості

1. Технічне мислення як вид наукової діяльності.
2. Роль наукового складника, абстракції та ідеалізації в технічному мисленні.
3. Роль технічного мислення у формуванні поточної, морфологічної та функціональної схем технічного об'єкта.
4. Технічне мислення і науково-технічна творчість. Технічні винаходи, технічна схема, технічна ідея.
5. Проблема конструктивізму у сучасній філософії. Радикальний і соціальний конструктивізм.
6. Конструктивність технічного мислення. Роль соціального складника в конструктивності технічного мислення.
7. Значення суспільних потреб у розвитку технічного знання й технічної творчості.
8. Людина, техніка, технологія. Функціональний підхід. Технічні системи та функції. Інженерний підхід до створення нових функцій.
9. Технічне мислення та проектування.

Теми для самостійної роботи:

1. Технічне мислення та раціональність. Пошуки нових інструментів перетворення дійсності.
2. Інженерна творчість.

Семінарське заняття 12. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності

1. Проектна організація наукових досліджень.
2. Особливості колективного суб'єкта в умовах проектної діяльності.
3. Сумісна пізнавальна діяльність.
4. Співвідношення індивідуальної та групової когніції.
5. Комунікативні взаємодії у знаннєвому середовищі.
6. Когнітивна комунікація у проектній діяльності.
7. Формування команди: роль раціонального й чуттєвого складника та проблема ідентичності.

Теми для самостійної роботи:

1. Значення соціальної функціональності у розвитку сучасного проектування.
2. Інженерне мислення і методи інженерного проектування.

Семінарське заняття 13. Обробка інформації людиною

1. Види інформації. Рівні обробки інформації.
2. Інформаційна діяльність в інформаційній сфері. Інформаційні продукти в інформаційному просторі. Роль інформації в інформаційному суспільстві.
3. Інформаційні революції.
4. Вилучення інформації. Цільовий, праксеологічний та аксіологічний підходи до вилучення інформації. Роль суб'єктного складника у вилученні та обробці інформації.
5. Репрезентативізм, конструктивізм, феноменалізм.
6. Значення проблеми розуміння.
7. Суб'єктний підхід до обробки інформації на основі цінностей. Види цінностей.
8. Обробка інформації та інтерпретація. Роль вербального та ціннісного в інтерпретації.
9. Дискретна та іконічна інформація. Первинна та вторинна інформація.
10. Матеріалізація, об'єктивація, інтерпретація.

Теми для самостійної роботи:

1. Проблеми інформаційної безпеки в контексті інфоглобалізації.
2. Когнітивні технології обробки інформації.

Семінарське заняття 14. Проблема людини в історії філософської думки: від уявлень давнього Сходу та Античності до німецької класичної філософії

1. Проблема людини в концепціях давнього Сходу.
2. Античні вчення про людину: перехід від космоцентризму до антропоцентризму. Антропологічний поворот в античній філософії. Софісти. Сократ.
3. Платон про співвідношення душі і тіла.
4. Теоцентрична модель людини у середньовічній філософії.
5. Гуманістичні ідеї в філософії Відродження. Антропоцентризм. Вчення про людину. Обґрунтування цінності індивідуалізму. Моральні вчення.
6. Дуалізм Рене Декарт: людина як мисляча субстанція.

7. Моністичні ідеї Б. Спінози у вченні про людину. Проблема свободи волі.
8. Французькі матеріалісти про людину як складну машину. Людина-машина в уявленні Ж. Ламетрі. Вади механістичної картини світу.
9. Просвітницька трактовка людини: «громадянин світу» носій «чистого розуму» (Дж. Локк, Вольтер, Ж.Ж. Руссо, Ш.Л. де Монтеск'є).
10. Вчення про людину у німецькій класичній філософії. Пізнавальні можливості, моральні принципи людини у філософії І. Канта.
11. Антропологічна концепція Г. Гегеля.
12. Свобода людини у філософії Ф. Шеллінга, Й. Фіхте.

Теми для самостійної роботи:

1. Специфіка існування людини у суспільстві.
2. Механіцизм філософії Ж. Ламетрі і Т. Гоббса.
3. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

Семінарське заняття 15. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії

1. Крах цінностей: Ф. Ніцше – клініцист європейського нігілізму (за роботою Рюс Жаклін *«Поступ сучасних ідей. Філософський вступ»*).
2. Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади як основа моралі (за роботою *«Так казав Заратустра»*, *«По той бік добра та зла»*, *«Антихристиянин»*).
3. Ф. Ніцше про співвідношення «аполонійського» та «діонісійського» в культурі та в людині (за роботою *«Народження трагедії. Невчасні міркування»*).
4. Критика Ніцше дискурсу знецінення життя (Сафоник Л. *Буттєвість сенсу людського життя*).
5. Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда (за роботою *«Я і Воно»*: структура психіки за Фрейдом («Воно» - id, «Я» - Ego, «Над-Я» - Super ego),
6. Зигмунд Фрейд і теорія підсвідомого (за твором Жаклін Рюс *«Поступ сучасних ідей»*).
7. Екзистенціалізм. Проблема сенсу життя у філософії Ж.-П. Сартра (за роботою *Екзистенціалізм це гуманізм» «Буття і ніщо»*).
8. «Філософія абсурду» та «філософія бунту» А. Камю (за роботою *«Міф про Сізіфа. Есе про абсурд»*, *«Бунтівна людина»*).
9. Макс Шелер *«Положення людини у Всесвіті»*.
10. Образ людини в філософії постмодернізму. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів (Сафоник Л. *Буттєвість сенсу людського життя*), Ж. Бодріяр Ж. *Символічний обмін і смерть*).

Теми для самостійної роботи:

1. Буттєвість сенсу людського життя. Механізми констатування смислів.
2. Дискурс сенсорозуміння в антропологічній традиції.

Семінарське заняття 16. Проблема людської свободи та морального вибору в некласичній філософії

1. Моральний вибір особистості: моральний абсолютизм та моральний релятивізм.
2. Ф. Ніцше. Воля до влади як основа морального вибору. Позаморальна мораль надлюдини (*«По той бік добра і зла»*, *«Так казав Заратустра»*).
3. Проблема свободи та морального вибору у філософії екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр *«Екзистенціалізм це гуманізм»*).
4. Ідея конфлікту індивіда та культури (З. Фрейд *«Майбутнє однієї ілюзії»*).
5. Обґрунтування етичного раціоналізму в роботах Е. Фромма. Гуманістична та авторитарна етика (*«Людина для себе. Дослідження психологічних проблем етики»*).
6. Трансформації сенсу життя у сучасному соціальному просторі (Сафоник Л. *Сенс життя людини у філософії першої половини ХХ століття*).
7. Теоретична рефлексія з проблем багатовимірності майбутнього та людської свободи. Постнекласичні практики свободи (Бевзенко Л. *Постнекласичні практики свободи. Соціокультурні контури*).

Теми для самостійної роботи:

1. Моральний вибір у філософії екзистенціалізму: ідеї Габрієля Марселя та Альбера Камю.
2. Екзистенційні мотиви творчості Ф. Кафки.
3. Етика турботи.

Семінарське заняття 17. Проблема людини в континентальній філософії ХХІ століття:

синоптичний погляд.

1. Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього (Ellis E.C. (2018)
2. «Інгуманізм»: критичний - Пітер Вулфендейл (Wolfendale P. Prometheanism and Rationalism), та універсальний - Реза Негарестані (Negarestani R. (2014) The Labor of the Inhuman, Part I,II).
3. Раціоналізми та прометеанізм – Рей Брасьє (Brassier R. (2014) Prometheanism and Its Critics). Сучасні альтернативи антропоцентристським гуманізмам, філософській мізантропії та іншим формам антропологічного парохіалізму.
4. Філософія ризиків: від вимирання до суперінтелекту. Нанотехнології, Суперінтелект, біотероризм, соціальні дистопії, техносингулярність: поняття катастрофічного та екзистенційного ризиків та їх потенційні сценарії. Привиди вимирання (Global Catastrophic Risks (2008) ed. by Bostrom N., Čirković M.M.; Crutzen P.J. (2002) Geology of mankind).
5. Філософія як «важіль Архимеда»: ре-інжиніринг homo sapiens; інтелект як позавидовий та надіндивідуальний феномен: від концепту до програми, від програматизації до трансформації (Бостром Н. (2020) Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин).
6. Проблема людини після постмодерну: метамодерн та постпостмодерн: наївність, щирість та глибина афекту. Література, архітектура, мистецтво, культура та суспільство після смерті постмодерну (Vermeulen T., van den Akker R. (2010) Notes on metamodernism; Dumitrescu A.E. (2016) What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode; Kirby A. (2006) The Death of Postmodernism and Beyond).

Теми для самостійної роботи:

1. Ідея «людини як принципово незавершеного проекту (open-ended project)» у Рея Брасьє та раннього Маркса.
2. Екзистенційні ризики: неконтрольований суперінтелект, імплементація нанотехнологій у деструктивній активності, біологічний тероризм, ядерна війна, безповоротне (без перспективи відновлення у майбутньому) і майже повне знищення культури та цивілізації, технологій та техніки: реальність, гіпотетичність, спекулятивність.

Семінарське заняття 18. Екзистенційні виміри української філософії.

1. Антропологічний вимір епохи просвітництва в Україні. Філософські пошуки Григорія Сковороди.
2. Гуманістичний ідеал: досягнення щастя і особистої свободи як сенс життя.
3. Теоретична основа кордоцентризму Г. Сковороди: вчення про дві натури і три світи.
4. Самоствердження особистості у «сродній праці».
5. Символізм і мистицизм «внутрішнього християнства» Г. Сковороди.
6. «Філософія серця» П. Юркевича.
7. Екзистенційні виміри творчості П. Куліша, М. Гоголя, Т. Шевченка.

Тема для самостійної роботи:

Через призму питання «На шляху формування етнічної ідентичності та самосвідомості» прочитайте та проаналізуйте один із запропонованих творів:

1. Бичко А.К., Бичко І.В. Феномен української інтелігенції: спроба екзистенціального дослідження // <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/22945>
2. Вовк Ф.К. Студії з української етнографії та антропології. // http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000504
3. Грушевська К.М. З примітивної культури / розвідки і доп. Катерини Грушевської ; з передм. Мих. Грушевського, . // <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0010747>
4. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу www.rare.univ.kiev.ua/ukr/.../showbook.php3?
5. Забужко, Оксана. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський // <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001589>
6. Станіслав Оріховський-Роксолан. Про турецьку загрозу слово друге (До польського короля Сигізмунда); Напучення королеві польському Сигізмунду-Августу; Лист до Павла Рамузія. 15 серпня 1549 р., Перемишль; Лист до Яна Франціска Коммендоні. 10 грудня 1564 р., Радимно// http://litopys.org.ua/old14_16/old14_08.htm
7. Кримський, Сергій Борисович. Під сигнатурою Софії.

Семінарське заняття 19. Практичні виміри людського буття. Суперечлива єдність чоловічого та жіночого буття в культурі.

1. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Умберто Еко про семіотику любові. Еротологія та еротографія: багатоманітність любовних дискурсів.
2. Метафізика статі. Стать як предмет філософського осмислення. Поліваріантність соціокультурних сенсів статі в актуальній філософії.
3. Філософія любові. Андрогінність. (*Платон, Бенкет*).
4. Різноманіття філософських концепцій любові. Концепція конфлюентної любові за Е. Гідденсом
5. Діалектика любові та свободи (Е. Фромм).
6. Філософія статевої тілесності. Статеві виміри людської тілесності.
7. Давньогрецькі практики плекання себе та роботи над собою (*Фуко М. Історія сексуальності Т.3. Плекання себе*).

Теми для самостійної роботи:

1. Чоловіче та жіноче у репресивних та ліберальних етнокультурах.
2. Жіноче як інакше, інше та вороже (Ксенологія жіночого).

Семінарське заняття 20. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності.

Гендерна асиметрія культури.

1. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
2. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності (*Гідденс Е. Трансформація інтимності: Сексуальність, любов і еротизм в сучасних суспільствах*).
3. Сексуальність як «тисячолітній диспозитив підкорення», дієвий інструмент контролю і влади (*Фуко М. Воля к истине; Бурлачук В.Ф. «Образи тіла та стратегії влади»*).
4. Ідея про кінець сексуальності (*Ж. Бодріяр «Забути Фуко»*).
5. Гендерні дослідження. Стать та гендер: спільне та відмінне. Гендерна асиметрія культури (*Кімел Майкл С. Гендероване суспільство*).
6. Гендерна система суспільства. Інституційна обумовленість гендерних відносин (*Сандра Бем «Лінзи гендера»*).
7. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
8. Фемінізм в культурі постмодерну. Екзистенційний ліберальний фемінізм (за роботою С. де Бовуар «Друга стаття»).

Теми для самостійної роботи:

1. Розвиток уявлень про еротичне та сексуальне у культурі (*Г. Маркузе*).
2. Раціоналізація та демократизація сексуальності (*Бежен А.*)

Семінарське заняття 21. Структури світу міста у практиках культури

1. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури. Цивілізаційна роль міста. Місто як системо утворюючий принцип західної цивілізації (*Рихліцька, О.Д. Феномен міста: соціокультурні виміри*).
2. Місто як організована сукупність просторів культури. Поняття «простір культури». Горизонталь та вертикаль міста. (*Козловський, В. П. Простір і час культури: діяльність, буття, тілесність. Буття людини в культурі; Карповець, М. Місто як світ людського буття*).
3. Символічний зміст просторів культури. Способи формування колективного тіла. Публічний і приватний простір (*Карповець, М. Місто як світ людського буття; Уорнер «Живі та померлі»*).
4. Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контекст (*Маслікова, І. І.*).
5. Тіло натовпу (*Карповець, М. Місто як світ людського*).
6. Простори репресії. Дисциплінарні простори (*Фуко М. Наглядати та карати; Фуко М. Історія безумства в класичну епоху*).
7. Буття городянина: між своїм та чужим (*Образ міста в контексті історії, філософії, культури, Возняк, Т. Феномен міста*).
8. Культурні простори сучасного мегаполісу Прогноз Ж. Бодріяра щодо майбутнього культури мегаполісів («*Місто та ненависть*»).

Теми для самостійної роботи:

1. Місто як системоутворюючий фактор західної цивілізації.

2. Храм та ринок. Розвиток ринкових відносин. Бюргерство та буржуа.

Семінарське заняття 22. Тенета порядку в історії цивілізації. Влада над життям, влада експертів та спеціалістів. Дисциплінарні технології

1. Еволюція форм влади та їх морального виправдання (*Токвіль*).
2. М. Фуко: основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю (*М. Фуко Воля до істини, Ж. Дельоз Посткриптим. Суспільство контролю*).
3. Влада – знання як влада експертів та спеціалістів (*М. Фуко Воля до істини*).
4. Біо-влада – влада, центрована навколо тіла. Біополітика як стратегія влади – тип державної політики, що «враховує процеси життя, контролює й змінює їх» (*М. Фуко Воля до істини*).
5. Технології влади у дисциплінарному суспільстві. Механізми дисциплінарності: структурування простору, кодування діяльностей, організація генезисів, складання сил (*М. Фуко «Наглядати і карати»*).
6. Принцип паноптицизму. Паноптикон Й. Бентама (*М. Фуко «Наглядати і карати», С. Шліпченко «Архитектурні принципи постмодернізму»*).

Теми для самостійної роботи:

1. Нова парадигма влади (Е. Тоффлер).
2. Технології влади в суспільстві контролю (інформаційному суспільстві).

Семінарське заняття 23. Технологія в соціально-історичній насту́пності

1. Історія виникнення машини та становлення її як знаряддя праці. Виготовлення і обробка засобів праці. Перетворення засобів праці зі знаряддя на машину.
2. Розвиток технічних елементів машинної індустрії. Створення першої універсальної парової машини, конструювання первинного двигуна.
3. Технічне застосування наукового знання, імплементація теорії на основі практичного досвіду.
4. Історичні фази генералізації технології: ремесло, мануфактура, індустріальне виробництво.
5. Четверта промислова революція: зростання ролі робототехніки і технологій штучного інтелекту.
6. Перехід від техніки до технології: генералізація соціального зв'язку.
7. Технологія як універсальний, соціальний, а не лише виробничий принцип суспільної практики.

Теми для самостійної роботи:

1. Історичний етап перетворення мануфактури на машинне виробництво.
2. Розвиток технології на прикладі історичних фактів індустріалізації.

Семінарське заняття 24. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.

Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.

1. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
2. Технологія як специфічний спосіб взаємодії носіїв розуму з оточуючим середовищем (*Лем С. Сума технології*).
3. Теорія постіндустріального суспільства як методологічна парадигма суспільних наук (*Белл Д. Прийдешнє постіндустріальне суспільство, Гелбрейт*).
4. Глобальний характер технологічної революції. Технотронне суспільство. Просторово-часова комунікаційна революція – новий шлях до рівності. Кінець ідеології (*Бжезинський З.*).
5. Дослідження економічного зростання та його впливу на екологічну систему. Методологічні засади концепції сталого розвитку (Мидоуз, Д., Рандерс, Й.).
6. Роль технологічних новацій в бутті людини. Дієвість сучасної техносфери. (*Тоффлер Е. Третя хвиля, Масуда Й., Кастельс М.*).
7. Суспільство знань як інноваційна модель інформаційного суспільства (*Дракер П. Посткапіталістичне суспільство*).
8. Дизайн нової ідентичності в інформаційну епоху (*монографія «Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства», Тема 8*).

Теми для самостійної роботи

1. Розвиток інтелектуальних технологій.
2. Роль технології у розвитку міст, соціальної організації, засобів соціального зв'язку і комунікації як в рамках певної суспільної форми, так і в історичній насту́пності,

саморозвитку.

Семінарське заняття 25. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій

1. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.
2. Розвиток інформаційних технологій. Розвиток від першої ЕОМ до дигітальних технологій теперішнього часу.
3. Пошукова система Google як постачальник інформаційних послуг.
4. Технології, пов'язані з Великими даними (Big data).
5. «Інформаційний вибух» породжений технологіями.
6. Аналітизм як спосіб мислення та наслідок інформаційно-споживацького підходу.
7. Вплив технологій з використанням Великих даних на суспільні сфери людського життя: економічну, соціальну, політичну, ідеологічну та духовну.

Теми для самостійної роботи:

1. Інформаційні технології в урбаністиці. Моделювання сталого розвитку міста.
2. Соціально-економічні наслідки функціонування цифрових технологічних платформ, траєкторія їх розгортання та тенденції впливу на суспільно-історичний розвиток.

Платформа дистанційного навчання:

Для підвищення ефективності комунікації та можливостей дистанційної роботи, кращого засвоєння матеріалу навчальної дисципліни використовується електронна пошта, платформа дистанційного навчання

«Сікорський» на основі системи Google Classroom та платформа для проведення онлайн-зустрічей Google Meets, за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій та обмін навчальним матеріалом;
- здійснюється зворотній зв'язок з аспірантами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;
- перевіряються і оцінюються виконані завдання;
- ведеться облік виконання аспірантами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних завдань та їх оцінювання.

6. Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота передбачає підготовку до лекцій та семінарських занять і до участі в обговоренні питань теми, самоконтроль набутих знань, опрацювання джерел з списку літератури, створення презентацій для візуального супроводу доповіді, підготовка й виконання модульної контрольної роботи (МКР) в 1 семестрі, написання реферату і складання екзамену в 2 семестрі.

Політика та контроль

7. Політика освітнього компонента

Система вимог, поставлених перед аспірантом, складається з:

- відвідування лекцій і семінарських занять є доцільним, оскільки викладається теоретичний матеріал, надаються методичні рекомендації та розвиваються навички, необхідні для виконання контрольних завдань. Відсутність і присутність на них не оцінюються в балах;
- оцінювання доповідей і участь в обговоренні питань теми та/або дискусії на семінарських заняттях;
- виконання МКР, реферату згідно з вимогами та критеріями оцінювання.

На заняттях передбачається активність аспірантів, включення в інтерактивні форми та методи навчання.

Вагома частина рейтингу аспіранта формується за рахунок активної участі в роботі на семінарських заняттях. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за підготовку до занять, доповідь і активність аспіранта в обговоренні питань теми.

У разі виявлення академічної недоброчесності під час виконання модульної контрольної роботи – результати контрольного заходу не враховуються.

Реферат проходить перевірку на ознаки плагіату.

Пропущені контрольні заходи

Якщо контрольні заходи пропущені з поважних причин (хвороба або вагомі життєві обставини),

надається можливість виконати ці контрольні заходи протягом найближчого тижня. Аспіранти, які без поважної причини були відсутні на МКР, надається можливість виконання МКР на не запланованому занятті, але в такому разі до результату будуть застосовані штрафні бали.

Заохочувальні та штрафні бали

Заохочувальні бали

Участь у міжнародних, всеукраїнських та/або інших наукових заходах або конкурсах за тематикою навчальної дисципліни + 5 бали

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO за освітнім компонентом має **стартову (тах 60 балів)** та **екзаменаційну (тах 40 балів)** складові.

Стартова складова: участь у семінарських заняттях

1 семестр – 7 занять

2 семестр – 18 занять (разом за навчальний рік 25 занять x 2 бали = 50 балів),

1 семестр – МКР (5 балів),

2 семестр – виконання реферату (5 балів).

2 семестр – Екзаменаційна складова: відповіді на екзамені 40 балів (білет складається з 4 питань, відповідь на 1 питання тах 10 балів).

Семінарські заняття (тах 50 балів):

Відповідь на семінарському занятті оцінюється максимально у 2 бали (усього за 25 семінарських занять можна отримати 50 балів).

Результати оголошуються кожному аспіранту окремо у присутності або в дистанційній формі (у Кампусі).

Модульна контрольна робота – МКР (тах 5 балів):

5 балів – повна правильна відповідь на запитання;

4 бали – відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями;

3 бали – неповна відповідь на запитання;

2-1 бал – відповідь з помилками/неточностями;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна.

МКР може бути виконана в тестовій формі.

Реферат:

5 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі, матеріал викладено логічно з відповідними висновками, аспірант показує глибокі знання з теми реферату, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання під час захисту;

4 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, але в цілому матеріал викладено логічно з відповідними висновками, під час захисту аспірант показує знання з теми реферату, майже впевнено відповідає на поставлені запитання;

3 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, матеріал викладено здебільшого логічно, з нечітко сформульованими висновками, під час захисту аспірант виявляє невпевненість, показує слабкі знання з теми реферату, не завжди дає вичерпні відповіді на запитання;

2-1 бал – тему реферату не розкрито, немає висновків або вони носять декларативний характер;

0 балів – реферат не виконано взагалі.

Аспірант може обрати тему реферату відповідно до напряму дисертаційного дослідження (попередньо

узгодивши її із викладачем).

Умови допуску до екзамену: семестровий рейтинг – від 33 балів.

Екзамен (max 40 балів)

Екзаменаційний білет складається з 4-х питань, за кожне з яких можна отримати 10 балів:

10-9 балів – повна правильна відповідь на запитання;

8-7 балів – відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями;

6-1 балів – відповідь з помилками/неточностями;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів здійснюється згідно п. 2.2. Положення про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті затверджено наказом від 01.10.2020 р. № 7/177.

Дистанційне навчання:

В умовах дистанційного режиму організація освітнього процесу здійснюється з використанням технологій дистанційного навчання: платформи дистанційного навчання «Сікорський» та «Електронний кампус». Навчальний процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. Заняття проходять з використанням сучасних ресурсів проведення онлайн-зустрічей (організація відео-конференцій).

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус)

Ухвалено кафедрою філософії факультету соціології і права (протокол № 26 від 18.06.2024 року)

Погоджено Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 8 від 20.06.2024 року)

Погоджено кафедрою Біобезпеки і здоров'я людини (протокол №22 від 24.06.2024р.)

Погоджено Методичною комісією факультету біомедичної інженерії (протокол №9 від 26.06.2024р.)

Рекомендований список тем рефератів

1. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.
2. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в ХІХ ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
3. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
4. Інтелектуальна історія. Міждисциплінарний характер інтелектуальної історії.
5. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот.
6. Становлення перших наукових програм у давньогрецькій філософії.
7. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
8. Аристотель та його школа.
9. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
10. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.
11. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
12. Рушійні сили розвитку науки.
13. Філософський поступ в контексті розвитку науки Історія філософії як інтелектуальна історія. Методи інтелектуальної історії.
14. Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання
15. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
16. Наукові революції в історії пізнання.
17. Сучасна філософська гносеологія.
18. Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці.
19. Особливості нелінійної та постнекласичної науки.
20. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
21. Емпіризм: класика і сучасність.
22. Раціоналізм у класичній та сучасній теорії пізнання.
23. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
24. Основні підходи до вивчення когнітивних пізнавальних здатностей.
25. Основні теорії істини та особливості їх застосування в сучасній науці.
26. Розвиток творчого мислення та становлення творчої особистості.
27. Технічне мислення. Науково-технічна творчість.
28. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
29. Колективні суб'єкти: співвідношення індивідуальної та групової когніції.
30. Конструктивність науково-технічної творчості.
31. Соціально-культурний вимір пізнання.
32. Інформаційне суспільство як суспільство знання.
33. Аксиологічний вимір пізнавальних процесів.
34. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
35. Дискурсивний характер філософського та наукового пізнання. Трансдисциплінарність наукового дискурсу.
36. Парадигмальний вимір сучасної науки.
37. Виробництво знання та суспільні стратегії розвитку.
38. Розвиток науки та соціальне передбачення.
39. Наукова картина світу.
40. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії.
41. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
42. Феномен влади. Мораль і політика.
43. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.

44. Технологія в соціально-історичній наступності.
45. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури.
46. Екзистенційні виміри української філософії.
47. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття.
48. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.
49. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
50. Інформаційні технології в урбаністиці. Моделювання сталого розвитку міста. Соціально-економічні наслідки функціонування цифрових технологічних платформ, траєкторія їх розгортання та тенденції впливу на суспільно-історичний розвиток.

Додаток Б

Питання для підготовки до екзамену

1. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності.
2. Наука як цілісний феномен.
3. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.
4. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду.
5. Філософський поступ в контексті розвитку науки.
6. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
7. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
8. Розвиток філософського мислення в контексті суміжних інтелектуальних традицій.
9. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання. Платон і Академія.
10. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля. Аристотель та його школа.
11. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
12. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
13. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
14. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
15. Наукові революції в історії пізнання.
16. Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.
17. Професійна етика і відповідальність вченого.
18. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.
19. Оформлення науки як соціального інституту XVII-XVIII ст. (утворення наукових товариств, академій).
20. Аксіологічні умови формування наукового товариства.
21. Складники пізнавального відношення та його структура.
22. Перехід від класичної гносеології до некласичної епістемології.
23. Основні теорії інформаційного суспільства та рівні обробки інформації.
24. Види інформації та їх характеристики.
25. Основні форми теоретичного знання та їх роль у сучасній науці.
26. Епістемологічна активність вченого у сфері знання.
27. Концептуальні визначення сучасної науки. Охарактеризуйте її особливості.
28. Види мислення та їх характеристика.

29. Особливість технічного й технологічного знання.
30. Інформаційний складник наукового дослідження.
31. Чуттєве пізнання. Роль чуттєвого пізнання у формуванні перцептивного досвіду науковця.
32. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
33. Проблеми істини в сучасній науці. Основні теорії істини та їх характеристика.
34. Особливості застосування філософських і загальнонаукових методів.
35. Філософія науки: основні етапи розвитку та сучасний стан.
36. Розкрити основні напрями класичної теорії пізнання.
37. Виявити специфіку обробки інформації людиною.
38. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
39. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
40. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
41. Античні вчення про людину: перехід від космоцентризму до антропоцентризму.
42. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції: софісти, Сократ.
43. Платон про співвідношення душі і тіла.
44. Гуманістичні ідеї в філософії Відродження. Антропоцентризм. Вчення про людину. Обґрунтування цінності індивідуалізму.
45. Дуалізм Рене Декарт: людина як мисляча субстанція.
46. Моністичні ідеї Б. Спінози у вченні про людину. Проблема свободи волі.
47. Французькі матеріалісти про людину як складну машину. Людина-машина в уявленні Ж. Ламетрі. Вади механістичної картини світу.
48. Свобода людини у філософії Ф. Шеллінга, Й. Фіхте.
49. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
50. Антропологічний вимір епохи просвітництва в Україні. Філософські пошуки Григорія Сковороди.
51. Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа моралі. Критика Ніцше дискурсу знецінення життя.
52. Основні ідеї екзистенціалізму: людина в загальній структурі буття. Сенси існування. Філософія абсурду.
53. Ж.П. Сартр: дослідження проблеми свободи та морального вибору (*«Екзистенціалізм — це гуманізм»*).
54. Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда. Структура психіки за Фрейдом.
55. Образ людини в філософії постмодернізму. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів.
56. Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього.
57. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Фемінність, маскуліність, андрогінність.
58. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності.
59. Сексуальність як «тисячолітній диспозитив підкорення», дієвий інструмент контролю і влади
60. Гендерні дослідження. Інституційна обумовленість гендерних відносин. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
61. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
62. Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контексту. (Маслікова, І. І)
63. Культурні простори сучасного мегаполісу Прогноз Ж. Бодрієра щодо майбутнього культури мегаполісів (*«Місто та ненависть»*).
64. Буття городянина: між своїм та чужим. Простори репресії.
65. М. Фуко: тенета порядку в історії західної цивілізації. Основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю.

66. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
67. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
68. Технологія в соціально-історичній наступності. Глобальний характер технологічної революції.
69. Розвиток інтелектуальних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.
70. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.